

VAKIF ŞEHİR ARTUKLU MARDİN

Bölüm 12

M.S. 1239-1260 Artuklu Said Necmeddin Gazi Döneminde Mardin

Mansur Nasreddin Artuk Arslan 35 yıllık hükümdarlığından sonra yerine oğlu Said Necmeddin Mardin Artuklularının başına geçti. Döneminde tedavüle koyduğu “Sikkelerinde “el – Melik el-Said Necmeddin İl gazi ve “el Melik es-Said İl Gazi” unvanlarıyla bilinir. El Mustasım Abbasi, el Melik ve –Nasır Yusuf Eyyubi ve el-Melik es-Salih Eyyubi ile bazı müşterek sikkeleri vardır¹.

Artuklu Said Necmeddin Gazi'nin veziri, İsmail bin Ebi Sa'd bin Ali bin el-Mansur bin Muhammed bin el-Hüseyin eş-Şeybani el-Amidi'dir². Bu kişi “Amid” şehrine dair gayet güzel bir tarih yazmıştır. Faziletleri, olgunluğu ve yazı yazma maharetleri nedeniyle Melik Said'e vezir olmuştur. Amid tarihi eseri günümüze gelen nüshası bulunmamaktadır³. Oğlu Şemseddin Muhammed, Mardin Hâkimi Melik Said'in oğlu Melik Muzaffer ile birlikte büyümüştür.

Said Necmeddin Gazi döneminde Hülâgû bin Çerkes (Cengiz) Han, Melik Said'in üzerine hücum edip gelince, Melik Said (Necmeddin Gazi) etrafında, kendisine bağlı halkla birlikte Mardin kalesine çekildiler. Kuşatma esnasında yapılan savaşlarda, halktan ve akrabalarından büyük kayıplar verildi. Melik Necmeddin Gazi bu sırada H.658(M.1258) senesinde

¹ Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y. Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özçoşar Hükeyin H. Güneş İstanbul -2006 Imak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.21

² Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y. Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özçoşar Hükeyin H. Güneş İstanbul -2006 Imak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.21

³ Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y. Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özçoşar Hükeyin H. Güneş İstanbul -2006 Imak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.21

hastalıktan vefat etmiştir⁴.

Bu dönemde Said Necmeddin Gazi Kaledeki Sayaryından şehri yönetmiştir. Artuklu Sarayının tam olarak nerede olduğu belli değildir. Halen Mardin Müzesi tarafından Mardin kalesi'nde kazı devam etmektedir. Kazılar sonucunda saraya ait kısımlar bulunabilir.

İbni Kesir ve Müneccimbaşı 658/1259-60 yılında vefat eden Mardin Artuklu hanedanından Melik es-Said Necmeddin İlgazi'nin sarayın dehlizine defnedildiğini yazmaktadır (İbni Kesir, 1995, C. 13, s. 395; Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, 2001, s. 198). Gerek dehliz gerekse saray hakkında şimdilik hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Mardin Müzesi tarafından başlatılan kazı çalışmalarına, kaynak aktarılması sağlanması halinde, Mardin başka bir Türk eserine kavuşacaktır. Bu alanda medfun olunan Said Necmeddin İlgazi beyin mezarı orijinal hali ile halkın ziyaretine açılması ruhunu şad edecektir.

Mardin'i istila eden Hülâgü Han kimdir?

Anadolu 1243 Köseadağ Savaşı ile Moğol hâkimiyeti altına girmişti. Hülâgü'nun gelmesinden sonra buradaki Moğol baskısı daha da arttı. Hülâgü 1258 yılında Anadolu'yu, merkezi Konya ve Tokat olmak üzere II. İzzeddin Keykâvus ile IV. Rükneddin Kılıcarslan arasında taksim etti ve her iki sultanla ayrı ayrı antlaşmalar yaparak Anadolu'nun İlhanlı Devleti'ne ödediği vergiyi iki katına çıkardı. Hülâgü'nun oğullarından Yeşmut'un emrindeki kuvvetler de 658'de (1260) Meyyâfârikîn'ı işgal ederek el-Melikü'l-Kâmil Muhammed b. Şehâbeddin Muzaffer

⁴ Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y. Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özcoşar Hükeyin H. Güneş İstanbul -2006 İmak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.21

Gâzî'yi öldürüp Eyyûbîler'in Meyyâfârikîn, Cebel ve Sincar koluna son verdiler (Reşîdüddin [nşr. Abdülkerîm Alioğlu Alizâde], s. 77-78). Hülâgû'nun el-Melikü'l-Kâmil Muhammed'in şehid edilmesinden sonra sara hastalığına yakalandığı ve ölünceye kadar bu dertten kurtulamadığı söylenir (Abdüsselâm Abdülazîz Fehmî, s. 149).

Hülâgû 1254 ve 1255'te Büyük Han Mengü adına, 1256 yılında ise kendi adına para bastırması ve kendi adını taşıyan paralara İslâm dünyasındaki geleneğe uygun olarak kelime-i tevhid koydurmuştur. Onun 1262 yılından itibaren imar faaliyetlerine ağırlık verdiği ve İran ile Azerbaycan'da birçok âbidevî eser yaptırdığı görülmektedir. Bunlar arasında Tebriz, Aladağ ve Merâğa'daki saraylarla Merâğa Rasathânesi, Hoy'daki Budist mâbedleri zikredilebilir.

19 Rebûlâhir 663'te (8 Şubat 1265) Merâğa'da kırk sekiz yaşında ölen Hülâgû hazineleri için Şâhî adasında yaptırdığı kaleye defnedildi. Hülâgû'nun on iki karısı, on dört oğlu ve yedi kızı vardı. Ölüm haberinin duyulması üzerine tahtına büyük oğlu Abaka geçmiştir.

Hülâgû matematik, astroloji, astronomi ve kimya ile ilgilenmiş, ünlü bilgin Nasîrüddîn-i Tûsî'nin Merâğa'da bir rasathâne kurması için masraftan kaçınmamıştır. Posta teşkilâtını geliştirmiş ve böylece idaresi altındaki şehirlerarasında ulaşım ve haberleşmeyi kolaylaştırmıştır. Cesur, kararlı, savaş taktiklerini iyi bilen, cömert, ulemâ ve filozofları koruyan bir hükümdar olarak tanınan Hülâgû, Nasîrüddîn-i Tûsî ile *Târîh-i Cihângüşâ* adlı eserinde Cengiz Han ve haleflerinden bahseden Alâeddin Atâ Melik Cüveynî'yi himayesi altına almıştır. Kendisi Budist olmasına rağmen kaynaklarda hanımları arasında en itibarlısı olarak gösterilen Hıristiyan Dokuz Hatun'un da tesiriyle onun devrinde Hıristiyanlığın nüfuzu artmış, birçok kilise ve manastır yapılırken bazı mescidler

kiliseye çevrilmiş, müslümanlar zulüm, işkence ve katliama mâruz kalmıştır.⁵

Hülağü Han'ı tahtında tasvir eden bir minyatür.

⁵ <https://islamansiklopedisi.org.tr/hulagu>